https://doi.org/10.54481/pcss2023.29 **UDC: 159.922.73**

PARENTING SKILLS AND COMPETENCES OF FAMILIES AT RISK IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

ABILITĂȚILE ŞI COMPETENȚELE PARENTALE ALE FAMILIILOR ÎN SITUAȚIE DE RISC DIN REPUBLICA MOLDOVA

COROBAN Cristina, PhD student, assistant professor, State University of Moldova

https://orcid.org/ 0000-0001-8040-0909

Abstract. Parenting skills are cognitive and emotional concepts that refer to parents' assessments of their ability to perform the tasks of raising and educating their children. At-risk families live in personal or environmental circumstances that affect their children's well-being. Quantitative research conducted with 38 parents of children in foster care highlights their parenting limitations and competencies. The research was carried out in 2022 by the PRODOCS Association through the project "From Vulnerability to Inclusion" with the participation of parents of children from 7 placement centers. One of the competences assessed was the parents' duty to support the child in difficult or conflictual situations. According to the results of the study, half of the parents supported their child every time it was necessary, every fifth mentioned that they did not do this very often, and 11 of them explained the lack of this behavior by the difficulty of doing it. Another aspect analyzed was the parents' knowledge of their child's needs. On this item, 26 out of the 38 parents, approximately 64%, indicated that they knew their child's needs better than before, nearly every fourth parent mentioned that they knew their child's needs as well as before, and 2 did not know very well. The need to study parenting skills has been motivated by the numerous incidents that have damaged children's lives and health in their own families due to lack of knowledge about healthy growth and development. Families at risk need support and training to improve parenting skills for raising and developing children to their full potential, as a prerequisite for transforming the child into a well-integrated adult in the family and society.

Rezumat. Abilitățile parentale sunt concepte cognitive şi emoționale care se referă la aprecierile părinților cu privire la capacitatea lor de a îndeplini sarcinile de creştere şi educare a copiilor. Familiile aflate în situație de risc trăiesc în circumstanțe personale sau de mediu care afectează bunăstarea copiilor lor. Cercetarea cantitativă realizată cu 38 de părinți ai copiilor din centrele de plasament evidențiază limitările şi competențele parentale ale acestora. Cercetarea a fost realizată în 2022 de Asociația PRODOCS prin proiectul "De la vulnerabilitate la incluziune", cu participarea părinților copiilor plasați în 7 centre de plasament. Una dintre competențele evaluate a fost datoria părinților de a sprijini copilul în situații dificile sau conflictuale. Conform rezultatelor studiului, jumătate dintre părinți şi-au sprijinit copilul de fiecare dată când a fost necesar, fiecare al cincilea a menționat că nu face acest lucru foarte des, iar 11 dintre ei au motivat lipsa acestui comportament prin dificultatea de a o face. Un alt aspect analizat a fost cunoaşterea de către părinți a nevoilor copilului lor. La acest item, 26 dintre cei 38 de părinți, adică aproximativ 64%, au indicat că ştiu nevoile copilului mai bine decât înainte, aproape fiecare al patrulea părinte a menționat că ştie nevoile copilului la fel ca înainte, iar 2 - nu prea ştiu. Nevoia de a studia competențele parentale a fost motivată de numeroasele incidente care au afectat viața şi sănătatea copiilor în propriile familii din cauza lipsei de

cunoştinţe despre creşterea şi dezvoltarea sănătoasă. Familiile în situaţii de risc au nevoie de sprijin şi formare pentru a-şi îmbunătăţi competenţele parentale, necesare pentru creşterea şi dezvoltarea copiilor la potenţialul lor maxim, ca o condiţie prealabilă pentru transformarea copilului într-un adult bine integrat în familie şi societate.

Keywords: parenting skills, families at risk, parents of children in placement centers.

Cuvinte cheie: abilităţi parentale, competenţe parentale, familii în situaţii de risc, părinţi ai copiilor din centrele de plasament.

Familiile aflate în situaţii de risc în Republica Moldova se confruntă cu o serie de provocări care pot afecta abilităţile şi competenţele parentale. Aceste situaţii pot include sărăcia, violenţa domestică, migraţia sau alte condiţii sociale şi economice dificile. În aceste contexte, înţelegerea şi dezvoltarea abilităţilor şi competenţelor parentale devin esenţiale pentru promovarea unui mediu familial stabil şi sănătos.

Sensul de competenţă parentală este un concept de natură cognitivă şi emoţională care constă în judecăţile pe care le au părinţii cu privire la abilităţile lor de a îndeplini sarcinile legate de creşterea şi educarea copiilor. Competenţa parentală este reprezentată de ansamblul abilităţilor fizice, intelectuale şi emoţionale ale adulţilor cu privire la modul în care interacţionează cu copiii lor minori. Nivelul de competenţă parentală influenţează dezvoltarea abilităţilor prosociale ale copilului de-a lungul stadiilor de dezvoltare şi maturizare prin care acesta trece [5].

Competenţele parentale cuprind convingerile părinţilor cu privire la capacitatea lor de a influenţa dezvoltarea copiilor lor într-o manieră pozitivă şi satisfacţia derivată din rolul de părinte. Educaţia parentală reprezintă ansamblul de programe, servicii şi resurse destinate părinţilor/reprezentanţilor legali/persoanelor în grija cărora se află copilul, cu scopul de a-i sprijini pe aceştia în creşterea şi educaţia copiilor, în conştientizarea rolurilor pe care le au şi de a le dezvolta şi îmbunătăţi competenţele parentale. Obiectivul principal al activităţilor de educaţie parentală este de a-i face pe părinţi/reprezentanţii legali/persoanele în grija cărora se află copilul conştienţi de importanţa rolului pe care îl au în susţinerea creşterii şi dezvoltării acestuia, de a-şi îmbunătăţi sau modifica unele cunoştinţe, atitudini, înţelegeri/viziuni şi practici de îngrijire şi educaţie în conformitate cu recomandările psihopedagogiei moderne.

Republica Moldova se confruntă cu provocări economice semnificative, iar un procent semnificativ al populaţiei trăieşte în condiţii de sărăcie. Această situaţie poate afecta negativ resursele disponibile pentru familii, inclusiv accesul la educaţie, servicii medicale şi alimentaţie adecvată. Inegalitatea economică amplifică impactul sărăciei, creând o diviziune între familiile bogate şi cele sărace, cu repercusiuni asupra accesului la oportunităţi şi servicii esenţiale [1, p. 28].

Migraţia masivă a forţei de muncă din Republica Moldova poate duce la separarea familiilor, iar această separare poate genera tensiuni şi probleme în relaţiile parentale. Părinţii plecaţi în străinătate în căutarea unor oportunităţi economice mai bune pot întâmpina dificultăţi în a-şi îndeplini rolurile părinteşti, lăsând copiii în grija altor membri ai familiei sau chiar singuri în locuinţă, cu supravegherea sporadică a cuiva din rude. Numărul gospodăriilor cu copii afectaţi de migraţie a crescut în ultimii

ani, implicând o creştere a numărului de copii abandonaţi. Din 2015 până în 2018, ponderea gospodăriilor cu copii cu cel puţin un membru al gospodăriei în străinătate a crescut de la 19,4% la 23,9%; această pondere a fost mai mare în mediul rural (30,4%) decât în mediul urban (15,7%). Copiii din aceste gospodării au fost mai susceptibili de a fi expuşi riscurilor legate de educaţie, sănătate şi probleme psihosociale, inclusiv deteriorarea performanţei academice şi frecventarea scăzută a şcolii, ceea ce le reduce potenţialul de capital uman [2].

Violenţa domestică este o problemă serioasă în Republica Moldova şi poate crea un mediu familial nesigur şi instabil. Copiii expuşi la violenţa domestică pot suferi traume emoţionale şi sociale, iar situaţia poate duce la separarea părinţilor sau chiar la pierderea unui părinte. Instabilitatea familială rezultată din astfel de situaţii poate afecta negativ dezvoltarea copiilor. În Republica Moldova, 73% de femei au fost supuse cel puţin unei forme de violenţă din partea partenerului la un moment dat în viaţă, violenţa psihologică constituind cea mai răspândită formă de violenţă – 71%, urmată de cea fizică – 33%, ceea ce este mult peste media Uniunii Europene [8, p. 6].

Accesul limitat la educaţie şi servicii sociale este o problemă comună în contextul situaţiilor de risc din Republica Moldova. Familiile care trăiesc în sărăcie sau în zone izolate pot avea dificultăţi în accesarea serviciilor educaţionale şi sociale esenţiale [9, p. 51]. Acest aspect poate limita şansele copiilor de a beneficia de o educaţie de calitate şi de sprijin social adecvat. Stigmatizarea socială a familiilor aflate în situaţii de risc poate contribui la izolarea acestora şi la lipsa accesului la resursele comunitare. Copiii care provin din astfel de familii pot întâmpina discriminare şi excludere socială, afectându-le dezvoltarea personală şi integrarea în comunitate [7, p. 57].

Analiza detaliată a contextului situaţiilor de risc din Republica Moldova evidenţiază necesitatea unor intervenţii specifice şi integrate pentru a aborda aceste provocări şi a sprijini familiile vulnerabile în dezvoltarea abilităţilor şi competenţelor parentale. Cercetătoarele spaniole, Susana Menéndez şi Lucía Jiménez [4], afirmă că sentimentul de competenţă al părinţilor din familiile aflate în situaţii de risc are caracteristici diferite decât în familiile tipice. Familiile aflate în situaţie de risc sunt cele care trăiesc în circumstanţe personale sau de mediu care afectează bunăstarea copiilor, dar a căror situaţie nu este atât de gravă pentru ca copiii să fie plasaţi în servicii specializate.

Bazat pe teoria ataşamentului, dezvoltată de John Bowlby şi Mary Ainsworth, alţi cercetători susţin că competenţele parentale includ, de asemenea, capacitatea de a forma şi menţine legături de ataşament sigure cu copiii. Aceasta implică furnizarea de suport emoţional, asigurarea unui mediu sigur şi stabil şi oferirea securităţii necesare copiilor [3].

Deşi cercetările cu privire la familiile expuse la risc psihosocial indică că părinţii din aceste medii au tendinţa de a se percepe ca mai puţin competenţi în rolul lor parental, este important să înţelegem complexitatea şi diversitatea acestor situaţii şi să identificăm modalităţi eficiente de sprijinire a acestor familii. Coleman şi Karrarer [9, p. 155] şi alţi cercetători din Spania remarcă faptul că percepţia părinţilor aflaţi în situaţii de risc despre propriile abilităţi poate fi denaturată. Este susţinută de literatura de specialitate în domeniul asistenţei sociale şi psihologiei. Studii anterioare au

evidenţiat că factorii precum stresul, sărăcia şi alte condiţii dificile pot influenţa percepţia părinţilor asupra propriilor lor competenţe parentale. Este important ca serviciile sociale integrate să abordeze această denaturare a percepţiei şi să ofere sprijin adecvat pentru dezvoltarea abilităţilor parentale şi construirea încrederii părinţilor.

Pentru a fundamenta şi valida argumentele teoretice, articolul se bazează pe rezultatele cercetării cantitative desfăşurate în 2022 de către Asociația PRODOCS prin intermediul proiectului "De la vulnerabilitate la incluziune". Studiul a implicat participarea a 38 de părinţi ai copiilor din 7 centre de plasament situate în raioanele Anenii Noi, Hînceşti, Călăraşi, Drochia, Teleneşti şi Ştefan Vodă. Evaluarea iniţială a avut loc în momentul plasării copiilor în serviciul de plasament şi ulterior după 1 an, timp în care s-au realizat variate activităţi de dezvoltare a abilităţilor parentale. Evaluarea iniţială şi finală a dezvoltării abilităţilor parentale la părinţii copiilor în situaţii de risc reprezintă procese esenţiale pentru a înţelege progresul şi eficacitatea intervenţiilor. Acest proces este esenţial pentru a oferi sprijin adecvat şi pentru a asigura bunăstarea copiilor şi a familiilor aflate în situaţii de risc. Evaluarea a conţinut itemi despre abilităţile actuale ale părinţilor în domenii precum comunicarea eficientă, cunoaşterea problemelor şi nevoilor, gestionarea conflictelor, disciplina pozitivă şi capacitatea de a oferi un mediu sigur. Este necesară pentru a putea planifica suportul bazat pe nevoile reale ale familiilor. Scopul evaluării finale este compararea abilităţilor parentale iniţiale cu cele dezvoltate în timpul intervenţiei.

Printre aspectele cercetate menţionăm frecvenţa comunicării dintre părinţi şi proprii copii. În faza de evaluare iniţială, s-a observat că doar 7 dintre părinţi comunicau destul de des, în timp ce 24 de părinţi comunicau rar, iar 7 părinţi nu comunicau deloc. Cu toate acestea, în urma evaluării finale, s-a înregistrat o îmbunătăţire semnificativă. Astfel, 27 de părinţi comunicau destul de des, 9 comunicau rar şi doar 2 nu comunicau deloc. Această evoluţie indică o tendinţă pozitivă în privinţa frecvenţei comunicării dintre părinţi şi copii pe parcursul perioadei studiate.

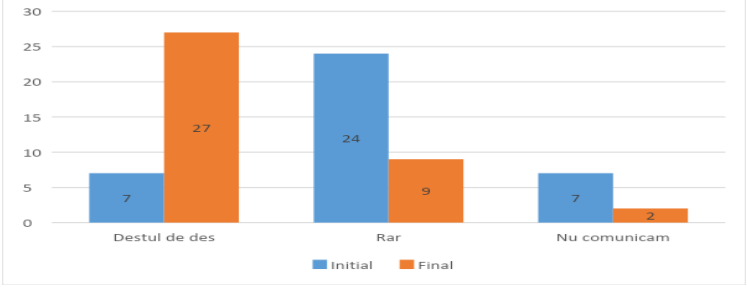

Figura 1. Frecvenţa comunicării părintelui cu copilul, respondenţi

În baza studiului realizat, se indică faptul că comunicarea frecventă cu copilul contribuie la o cunoaştere mai detaliată a problemelor acestuia, subliniind un aspect important în mecanismul determinismului logic. În etapa de evaluare iniţială, doar 4 părinţi cunoşteau destul de des problemele copiilor, 17 părinţi le cunoşteau bine, 10 părinţi doar pe unele şi 7 nu cunoşteau deloc. Totuşi, în urma evaluării finale, s-a înregistrat o îmbunătăţire semnificativă. Astfel, 7 părinţi cunoşteau destul de bine problemele copiilor, 23 le cunoşteau bine, 7 părinţi doar pe unele şi doar 1 părinte nu cunoştea deloc. Această progresie sugerează că intensificarea comunicării dintre

părinţi şi copii a avut un impact pozitiv asupra înţelegerii şi cunoaşterii problemelor cu care aceştia se confruntă (Figura 2).

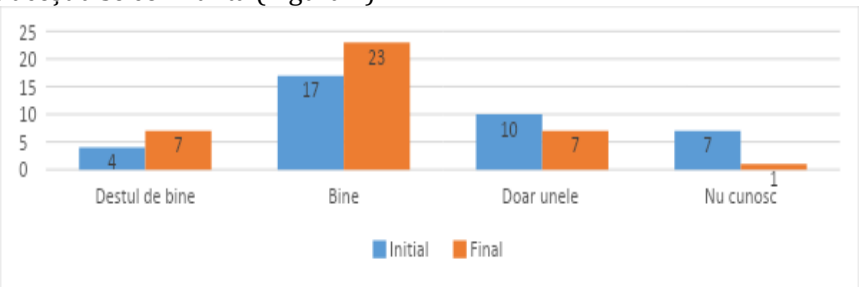

Figura 2. Cunoaşterea problemelor copilului, respondenţi

Evaluarea iniţială şi finală a abilităţilor parentale în situaţii de risc este un proces complex, iar adaptabilitatea şi personalizarea intervenţiilor sunt esenţiale pentru succesul acestui tip de abordare.

În situaţii de risc, responsabilităţile parentale ale părinţilor sunt deosebit de complexe şi solicitante. Familiile în situaţie de risc se confruntă cu provocări multiple care pot include sărăcie, lipsa locuinţei, probleme de sănătate mentală sau fizică, dependenţe, violenţă domestică sau alte situaţii de dificultate. Părinţii în situaţii de risc trebuie să depună eforturi considerabile pentru a asigura nevoile fundamentale ale copiilor, cum ar fi hrană, adăpost, îngrijire medicală şi educaţie. Găsirea resurselor adecvate pentru a satisface aceste nevoi poate fi o provocare majoră. Părinţii au responsabilitatea de a crea un mediu sigur şi protejat pentru copii. În situaţiile de risc, aceasta poate implica gestionarea riscurilor precum violenţa, neglijarea sau expunerea la condiţii dăunătoare, dar în absenţa abilităţilor parentale, adesea nu au resursele şi potenţialul de a gestiona aceste situaţii. Esenţial este ca părinţii să investească timp şi energie în construirea relaţiilor sănătoase cu copiii lor. Aceasta include comunicarea eficientă, oferirea de sprijin emoţional şi dezvoltarea unei legături sigure, în acest sens serviciile sociale ar trebui orientate să ofere suport părinţilor pentru a-şi dezvolta capacităţile.

În concluzie, părinţii în situaţii de risc trebuie să gestioneze propriile lor probleme personale şi stresul pentru a putea oferi un suport stabil propriilor copii. Acest lucru poate implica uneori accesarea serviciilor de consiliere sau terapie pentru a depăşi anumite vicii şi pentru a găsi motivaţia pentru a fi părinţi responsabili. În acest sens, serviciile sociale integrate trebuie să abordeze responsabilităţile parentale într-un mod holistic, oferind sprijin comprehensiv şi personalizat pentru a asigura bunăstarea atât a părinţilor, cât şi a copiilor aflaţi în situaţii dificile.

Bibliografie

1. Analiza comună de ţară a Organizaţiei Naţiunilor Unite pentru Republica Moldova, 2020.
2. BNS şi UNICEF Moldova, Analiza sărăciei monetare şi a bunăstării gospodăriilor cu copii, 2020.
3. Bouchard, J.-P. La théorie de l'attachement est aussi une théorie de la violence. In: Attachment theory is also a theory of violence. L'Evolution Psychiatrique, 2013, 78(4), pp. 699-703.

4. Factorial structure of PSOC (Parental Sense of Competence) scale with a sample of mothers from family preservation services. In: Revista Iberoamericana de Diagnostico y Evaluacion Psicologica, 2(32), 2011, pp. 187-204.
5. Gambrill, Eileen. Social Skills Training. În: Teaching Psychological Skills. Monterey, California: Brooks / Cole Publishing Company, 1984.
6. Parenting sense of competence in at psychosocial risk families and child well-being. In: Sociedad Española de Pedagogía Bordón, 69(1), 2017, pp. 155-168.
7. Sandu, V., Birtha, M., Ianachevici, M., Premrov, T., Kahlert, R. Analiza situației copiilor și adolescenților din Moldova, 2022.
8. Studiul: Bunăstarea și siguranța femeilor. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, 2019.
9. Vremiș, M., Craievschi-Toartă, V., Rojco, A., Cheianu-Andrei, D. Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova: Aspecte metodologice și analitice. Chișinău, 2010.